

Monika CEPIL*, Tomasz FIGLUS**

STUDIA NAD ROZWOJEM SIECI SZKOLNICTWA PODSTAWOWEGO W GMINIE MIEJSKO-WIEJSKIEJ SZADEK

Streszczenie. Artykuł obejmuje próbę zbadania genezy oraz rozwoju sieci szkolnictwa podstawowego na obszarze gminy miejsko-wiejskiej Szadek w jej współczesnych granicach. Analizy objęły wybrane obiekty oświatowe utworzone w mieście Szadek i okolicznych wsiach. Wykorzystano w tym celu wybrane dokumenty, akta prawne a ponadto źródła prasowe i dane statystyczne. Na potrzeby artykułu dokonano periodyzacji dziejów szkolnictwa podstawowego na badanym obszarze. W pierwszej części autorzy przeanalizowali rozwój szkół w okresie przedrozbiorowym, a następnie przedstawili wyniki analogicznych studiów w odniesieniu do okresu rozbiorów oraz ostatniego stulecia (1918–2018).

Słowa kluczowe: gmina Szadek, szkoła podstawowa, oświata, szkolnictwo

WSTĘP

Szkolnictwo podstawowe, określane przed II wojną światową mianem powszechnego¹, stanowi nieodłączny element dziejów społeczno-kulturalnych gminy miejsko-wiejskiej Szadek. W dotychczasowej historiografii kwestie oświatowe, poza okresem staropolskim, długo pozostawały na uboczu zainteresowań badaczy

---

* Monika Cepil, mgr, doktorantka, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Katedra Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych, 90-142 Łódź, ul. Kopcińskiego 31, e-mail: monika_cepil@wp.pl.

** Tomasz Figlus, dr, adiunkt, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Katedra Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych, 90-142 Łódź, ul. Kopcińskiego 31, e-mail: tomasz.figlus@geo.uni.lodz.pl.

¹ *Dekret o obowiązkach szkolnym*, Dz.Pr.P.P. 1919, nr 14, poz. 147.

podejmujących problematykę dotyczącą analizowanego obszaru, co stanowiło dla autorów asumpt do przeprowadzenia badań na ten temat. Celem artykułu jest przeanalizowanie wybranych aspektów rozwoju szkolnictwa podstawowego we współczesnych granicach gminy miejsko-wiejskiej Szadek. Na potrzeby opracowania przestudiowano dostępne publikacje naukowe, dokumenty i akty prawne oraz dawne czasopiśmiennictwo. Posiłowano się również danymi pozyskanymi z Głównego Urzędu Statystycznego.

OKRES STAROPOLSKI

Pierwsze wzmianki na temat szkół na analizowanym obszarze pojawiają się w materiałach źródłowych świadczących o funkcjonowaniu przed 1435 r. szkoły parafialnej w Szadku, która stanowiła najniższy szczebel nauczania w okresie średniowiecza². Według wizytacji z początku XVI w. w szkole parafialnej pracował proboszcz, dwóch wikariuszy i nauczyciel³. Znany z przekazów historycznych budynek był przeznaczony dla wikariuszy i na potrzeby oświaty. Obiekt ten znajdował się w pobliżu kościoła, naprzeciwko plebanii. W jego bezpośrednim sąsiedztwie znajdował się grunt będący uposażeniem szkoły⁴.

W 1631 r. wdowa po jednym z mieszczan przepisała na rzecz szkoły w Szadku plac przy ul. Wilamowskiej, z którego dochód przeznaczono na opłacenie nauczyciela⁵. W tym czasie szkoła szadkowska działała na bardzo wysokim poziomie, na co wskazywać może przywilej wydany przez biskupa krakowskiego i kanclerza wielkiego koronnego Jakuba Zadzikę, dający prawo zgłoszenia kandydatury jednego młodzieńca w wieku od 17 do 22 lat, pochodzącego z tego miasta, do Akademii Krakowskiej. Jednocześnie przyszły student otrzymywał prawo zamieszkania w bursie akademickiej. W przypadku braku odpowiedniego kandydata w Szadku jego miejsce mógł zająć inny uczeń z powiatu szadkowskiego. Ustalenia te obowiązywały aż do schyłku I Rzeczypospolitej⁶. Należy podkreślić, że wraz z nadaniem Szadkowi prawa niemieckiego oraz potwierdzeniem lokacji na początku XV w., wzrosło zapotrzebowanie na osoby wykształcone, potrafiące prowadzić księgi wójtowskie i radzieckie. W XV w. na Akademii Krakowskiej podjęło studia 45 synów mieszczan szadkowskich, którzy rozpoczynali edukację

² R. Rosin, *Miasto do 1572 r.*, [w:] J. Śmiałowski (red.), *Szkice z dziejów sieradzkiego*, Łódź 1977, s. 86.

³ J. Łaski, *Liber Beneficiorum*, t. 1, Gniezno 1880, s. 440; por. E. Wiśniowski, *Sieć szkół parafialnych w Wielkopolsce i Małopolsce w początkach XVI w.*, „Roczniki Humanistyczne” 1967, t. 5, z. 2, s. 85–112.

⁴ M. Różański, *Szkoła w Szadku w okresie staropolskim w świetle wizytacji kościelnych*, „Biuletyn Szadkowski” 2007, t. 7, s. 103–105.

⁵ A.J. Parczewski, *Monografia Szadka*, Warszawa 1870, s. 76.

⁶ M. Różański, *Szkoła w Szadku...*, s. 105–106.

w miejscowej szkole parafialnej. Wśród absolwentów Akademii Krakowskiej, pochodzących z Szadku, pięciu zostało profesorami (Jan z Szadka, Jakub z Szadka, Stanisław z Szadka, Mikołaj z Szadka Prokopowicz, Gabriel z Szadka), a dwóch z nich, Jakub i Mikołaj, pełniło zaszczytną funkcję rektora Akademii⁷. Do 1606 r. dokumenty krakowskiej wszechnicy wymieniają kolejnych 39 żaków, pochodzących z Szadku⁸. Oznacza to, że Szadek wyprzedzał w tym zakresie m. in. Sieradz, Wartę, Widawę i Lutomię.

W 1653 r. miał miejsce pożar miasta, który strawił 167 domostw, z pożogi ocalała szkoła i kościół. Szkoła okresowo przestała funkcjonować w drugiej połowie XVII w.⁹ W tym samym okresie upadła także szkoła parafialna w Wilamowie¹⁰. Przyczyn tego stanu można doszukiwać w przemarszu przez Szadek wojsk szwedzkich, a następnie rokoszan Lubomirskiego. Prężnie rozwijające się miasto powiatowe stopniowo pogrążało się w kryzysie gospodarczym¹¹. Z wizytacji szkolnych, które zostały przeprowadzone na początku XVIII w., uzyskujemy informację, zgodnie z którą w Szadku szkoła nie działała lub jej uposażenie zostało zaprzepaszczone, a dzieci nauczał miejscowy organista. Stan taki trwał dość długo i odnajduje również potwierdzenie w kolejnych wizytacjach, w 1761, 1779 i 1788 roku. Obiekt szkolny znajdował się na północ od cmentarza, obejmował jedną izbę, komorę i sieni¹². W końcu XVIII w. szlachta województwa sieradzkiego na sejmiku w Szadku wyraźnie opowiedziała się za oddaniem szkolnictwa w ręce zakonów i przekazaniem dochodów z dóbr pojezuickich na rozbudowę szkolnictwa parafialnego¹³.

OKRES ZABORÓW

W pierwszej połowie XIX w. szkoły początkowe nazywano szkołami elementarnymi. Placówki te miały być utrzymywane z funduszy dobrowolnych przy udziale skarbu państwa. Szkołę elementarną mogła założyć każda gmina miejska lub wiejska. Obiekty oświatowe posiadały charakter świecki lub kościelny. Do

⁷ J.A. Parczewski, *Monografia...*, s. 47–48.

⁸ Portal internetowy Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Szadku: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 29.04.2020].

⁹ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. XI, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1890, s. 762.

¹⁰ A. Nowak, *Wilamów*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon sołectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004, s. 123.

¹¹ Portal internetowy Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Szadku: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 29.04.2020].

¹² M. Różański, *Szkola w Szadku...*, s. 106–108.

¹³ Portal internetowy Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Szadku: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 29.04.2020].

szkół przyjmowano wszystkie dzieci bez względu na płeć i wyznanie, jedynym warunkiem był wiek między 5 a 11 lat¹⁴. Szkoła elementarna w Szadku była czynna tylko porą zimową¹⁵. Pod koniec XIX w. w szkole początkowej w Szadku uczyło się 150 dzieci¹⁶. W Prusinowicach szkołę elementarną otworzono w 1873 r.¹⁷ W tym samym okresie istniała także szkoła początkowa w Szadkowicach¹⁸ oraz jednoklasowa szkoła ewangelicka w Łobudzicach¹⁹. Każda szkoła elementarna zgodnie z wymogami urzędowymi posiadała pomieszczenia przeznaczone do nauki i dla nauczyciela, a ponadto ogród dla nauczyciela o powierzchni jednej morgi²⁰.

Pod koniec XIX w. pojawiła się inicjatywa wystawienia szkoły w Krokocicach. Jeden z właścicieli ziemskich przekazał grunty na ten cel, inny zaoferował wapno, a jeszcze inny zaoferował pozwolenie na drewno z lasu niezbędne do zbudowania placówki oświatowej we wsi. Mimo początkowych starań do powstania szkoły jednak w tym czasie nie doszło, a materiały przeznaczono na inne cele²¹. Dopiero w 1927 r. ogłoszono konkurs na budowę dwuklasowej szkoły publicznej w Krokocicach²². Zaczęła ona funkcjonować w roku szkolnym 1928/1929²³.

W 1905 r. mieszkańcy Szadku podjęli walkę o wprowadzenie nauczania języka polskiego w szkole. W 1906 r. w Szadku zaczęła funkcjonować rządowa szkoła początkowa. Nauczano w niej dzieci powyżej 7 lat, bez podziału na wyznania. Organizacyjnie szkoła podlegała bezpośrednio Naczelnej Kaliskiej Dyrekcji Naukowej, a pośrednio Kuratorowi Warszawskiego Okręgu Naukowego. Polskiej oświaty domagali się również mieszkańcy pobliskich wsi. W związku z tym dla przykładu w 1903 r. Józef Leopold, właściciel Rzepiszewa, otworzył ochronkę dla dzieci dworskich²⁴.

Przed I wojną światową działalność edukacyjną zainicjowano w Prusinowicach. Ówczesny właściciel majątku J. Czarnowskiłożył na naukę kilkorga dzieci w zakresie umiejętności czytania i pisania. W 1914 r. planowano rozpoczęcie prac przy budowie szkoły w Prusinowicach, a na budowę przeznaczono 4000 rb²⁵. W efek-

¹⁴ *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, 1840, t. 26, nr 87, s. 168–199.

¹⁵ Portal internetowy Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Szadku: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 4.04.2020].

¹⁶ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego...*, s. 759.

¹⁷ *Kurjer Warszawski*, nr 210, 30 września 1873 r., s. 1.

¹⁸ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego...*, s. 763.

¹⁹ M. Turczyn, *Łobudzice*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon sołectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004, s. 79.

²⁰ *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, 1844, t. 35, nr 112, s. 274–289.

²¹ *Gazeta Świąteczna*, R.11, nr 566, 8 listopada 1891, s. 4.

²² *Ziemia Sieradzka, Tygodnik informacyjno-społeczny*, nr 4, 23 stycznia 1927 r., s. 2.

²³ *Ziemia Sieradzka, Tygodnik informacyjno-społeczny*, nr 1, styczeń 1929 r., s. 15; K. Milewska, *Krokocice*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon sołectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004, s. 68.

²⁴ Portal internetowy Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Szadku: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 4.04.2020].

²⁵ *Nowa Gazeta Łódzka*, nr 89, 20 kwietnia 1914 r., s. 3.

cie tych starań w 1916 r. uruchomiono jednoklasową szkołę powszechną. Wciąż dotkliwie odczuwało się jednak brak dogodnego lokalu na szkołę i mieszkanie dla nauczyciela. W późniejszych latach wybudowano dom szkolny, na 2 morgach ziemi otrzymanych od nowego właściciela majątku A. Krzyżanowskiego²⁶.

LATA 1918–2018

W 1919 r. wydano dekret państwowy zobowiązujący wszystkie dzieci do nauczania w szkole powszechnej²⁷. W tym czasie utworzono w Szadku powszechną szkołę siedmioklasową, która mieściła się tymczasowo w kilku miejscach: przy ul. Wilamowskiej (gdzie chodziły klasy młodsze), przy ul. Dolnej w wynajętej izbie i przy ul. Warszawskiej, w dwóch budynkach prywatnych²⁸. Na przełomie 1927 i 1928 r. w Szadku działały dwie szkoły, oba obiekty mieściły się przy ul. Warszawskiej. Pierwsza szkoła składała się z pięciu izb szkolnych, natomiast druga dysponowała sześcioma izbami szkolnymi. Pierwsza z omawianych placówek posiadała grunty szkolne o powierzchni 0,6 ha oraz grunty dla nauczyciela zajmujące 9,4 ha. Działka, na której stała druga ze szkół zajmowała powierzchnię 0,9 ha, grunty nauczycielskie zaś 9,4 ha²⁹. Budynek przy ul. Wilamowskiej obejmował dwie sale lekcyjne oraz pomieszczenie zamieszkiwane także przez nauczyciela i jego rodzinę³⁰. Podczas II wojny światowej dawną szkołę polską w Szadku przekształcono w niemiecką³¹.

Przed 1939 r. funkcjonowały również szkoły powszechne w Choszczewie, Grzybowie i Woli Przatowskiej³². Przed wojną w Przatowie zajęcia szkolne odbywały się w czterech prywatnych domach³³. W okresie międzywojennym, w krótkim czasie działała ponadto szkoła podstawowa w Górnej Woli³⁴. Podczas wojny niemieckie szkoły (Volksschule) utworzono w Rzepiszewie i Wilamowie³⁵.

W 1945 r. w budynkach przy ul. Warszawskiej 2 i 6 uruchomiono ponownie polską szkołę, z sześcioma oddziałami. Obowiązkiem szkolnym zostały objęte dzieci, które nie miały możliwości nauki w czasie wojny (łącznie 730 uczniów).

²⁶ „Ziemia Sieradzka, Tygodnik informacyjno-społeczny”, nr 13, 24 marca 1921 r. s. 7.

²⁷ *Dekret o obowiązku szkolnym*, Dz.Pr.P.P. 1919, nr 14, poz. 147.

²⁸ D. Stefańska, *Cisi Bohaterowie lat wojny i okupacji – rzecz o szkole, której nie było*, „Biuletyn Szadkowski” 2010, nr 10, s. 69.

²⁹ Tamże, s. 59–60.

³⁰ J. Stulczewski, *Wywiad z Zofią Wichrowską (z domu Listowską) – córką przedwojennych kierowników Szkoły Powszechnej w Szadku*, „Biuletyn Szadkowski” 2011, nr 11, s. 179–180.

³¹ D. Stefańska, *Cisi Bohaterowie...*, s. 67.

³² J. Stulczewski, *Wywiad z Zofią Wichrowską...*, s. 180.

³³ D. Stefańska, *Cisi Bohaterowie...*, s. 71–72.

³⁴ J. Molenda, *Górna Wola*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon sołectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004, s. 43.

³⁵ D. Stefańska, *Cisi Bohaterowie...*, s. 83.

W roku szkolnym 1961/1962 w Szadku otwarto nowy budynek szkolny przy ul. Prusinowskiej 4. Budynek ten dysponował 15 pracownikami, salą gimnastyczną i bibliotekę³⁶. W tym samym czasie wprowadzono obowiązek ośmioletniej szkoły podstawowej³⁷. W 1974 r. przekształcono placówkę oświatową w Szadku w Zbiorczą Szkołę Gminną z podlegającymi jej filiami w Choszczewie, Przatowie i Rzepiszewie. W 1984 r. szkoła po raz kolejny zmieniła status organizacyjny i została przekształcona w Szkołę Podstawową³⁸.

Po II wojnie światowej nastąpił rozwój szkolnictwa podstawowego także na terenach wiejskich gminy. Szkoła podstawowa w Boczkach znajdowała się w obrębie dawnych gruntów dworskich. Obiekt oświatowy funkcjonował w tym miejscu do 1974 r.³⁹. Podobna sytuacja miała miejsce w Rzepiszewie, gdzie tamtejsza szkoła funkcjonowała w latach 1948–2001⁴⁰. W okresie powojennym reaktywowano także szkołę w Przatowie. Na nowy lokal przeznaczono dworek należący przed okupacją do rodziny Makarczyków. Z inicjatywy mieszkańców wsi wybudowano nową szkołę. Inauguracja roku szkolnego 1955/1956 odbyła się w murach nowego budynku, w którym mieściły się izby lekcyjne dla klas I–VII⁴¹. W 1949 r. wystawiono również szkołę murowaną w Borkach Prusinowskich⁴². Opuszczony budynek dawnej szkoły zachował się do dziś⁴³. W 1946 r. działalność zaczęła szkoła podstawowa w Sikucinie⁴⁴. W Krokocicach funkcjonowała natomiast szkoła, do której uczęszczały dzieci z Lichawy, Łobudzie, Woli Łobudzkiej, Janowa, Woli Krokockiej i kolonii Brądy⁴⁵.

W 1998 r. w gminie Szadek mieściło się siedem szkół podstawowych (jeden obiekt w mieście Szadek oraz sześć na terenach wiejskich gminy). Od 2001 r. do końca 2018 r. liczba szkół podstawowych w gminie zmniejszyła się do 4 pla-

---

³⁶ Portal internetowy Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Szadku: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 4.04.2020].

³⁷ *Ustawa z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania* (Dz.U. z 1961 r., nr 32, poz. 160).

³⁸ Portal internetowy Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Szadku: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 4.04.2020].

³⁹ J. Nalewajko, *Boczki*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon sołectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004, s. 28.

⁴⁰ J. Molenda, *Rzepiszew*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon sołectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004, s. 99; <https://www.facebook.com/682819551899976/posts/1083708661811061/> [dostęp: 14.04.2020].

⁴¹ D. Stefańska, *Cisi Bohaterowie...*, s. 74.

⁴² „Dziennik Łódzki”, nr 61, 3 marca 1949 r., s. 5.

⁴³ A. Nowak, *Borki Prusinowskie*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon sołectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004, s. 32.

⁴⁴ T. Marszał, *Sikucin*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon sołectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004, s. 104.

⁴⁵ K. Milewska, *Krokocice...*, s. 68.

cówek (Szadku, Krokocicach, Prusinowicach i Sikucinie)⁴⁶. Liczba uczniów między 1998 r. a 2018 r. wahała się w granicach 400–500 osób. Najwięcej, bo aż 884 osoby uczęszczały do szkół podstawowych w 1998 r. (czyli tuż przed reformą edukacji i utworzeniem trzyletnich gimnazjów)⁴⁷, natomiast najmniej w 2016 r. (392 uczniów) (tab. 1)⁴⁸. W gminie Szadek zaczęły funkcjonować dwa gimnazja: Publiczne Gimnazjum w Szadku w budynku szkoły podstawowej przy ul. Prusinowskiej 4 oraz Gimnazjum Społecznego Stowarzyszenia Oświaty w Prusinowicach⁴⁹. Liczba uczniów w gimnazjach przez cały okres funkcjonowania wahała się od 100 do 300 osób. Działalność gimnazjów zakończono w 2019 r.

Tablica 1. Liczba uczniów w szkołach podstawowych w miejsko-wiejskiej gminie Szadek w latach 1998–2018

Rok	Liczba uczniów w szkołach podstawowych		
	Szadek (miasto)	Szadek (obszar wiejski)	Razem
1998	535	349	884
1999	461	288	749
2000	388	256	644
2001	419	186	605
2002	426	196	622
2003	416	202	622
2004	383	201	584
2005	354	188	542
2006	339	175	514
2007	316	169	485
2008	295	166	461
2009	269	142	411
2010	266	139	405

⁴⁶ Bank Danych Lokalnych GUS: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 14.04.2020]; Portal internetowy Urzędu Gminy i Miasta Szadek: http://www.szadek.net/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=52&strona=1&sub=5 [dostęp: 14.04.2020].

⁴⁷ Ustawa z dnia 25 lipca 1998 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz.U. z 1998 r., nr 117, poz. 759); Ustawa z dnia 8 stycznia 1999 r. – Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (Dz.U. z 1999 r., nr 12, poz. 96).

⁴⁸ Bank Danych Lokalnych GUS: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 14.04.2020].

⁴⁹ Bank Danych Lokalnych GUS: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 14.04.2020]; Portal internetowy Urzędu Gminy i Miasta Szadek: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 14.04.2020].

Tablica 1. (c.d.)

Rok	Liczba uczniów w szkołach podstawowych		
	Szadek (miasto)	Szadek (obszar wiejski)	Razem
2011	258	143	401
2012	254	150	404
2013	261	140	401
2014	263	147	410
2015	273	159	432
2016	250	142	392
2017	291	165	456
2018	329	193	522

Źródło: Bank danych Lokalnych GUS: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 14.04.2020]

W 2017 r. wydano uchwałę w sprawie dostosowania sieci szkół podstawowych do nowego ustroju szkolnego (w ustawie określono także warunki wygaszania gimnazjów)⁵⁰. Na jej mocy ustalono funkcjonowanie czterech szkół podstawowych ośmioklasowych z określeniem ich zasięgu terytorialnego (ryc. 1). Do Szkoły Podstawowej im. T. Kościuszki w Szadku uczęszczają dzieci z: Szadku, Aleksandrowa, Antonina, Dziadkowic, Dziewulina, Górnej Woli, Karczówka, Karczówka Kolonii, Kromolina Nowego, Kromolina Starego, Marcelina, Ogrodzimia Kolonii, Piasków, Przatowa Dolnego, Przatowa Górnego, Przatówka, Przybyłowa, Rzepiszewa, Rzepiszewa Kolonii, Rzepiszewa Resztówki, Starostwa Szadek, Szadkowic, Szadkowic Kolonii, Szadkowic–Ogrodzimia, Tarnówki, Wielkiej Wsi, Wielkiej Wsi–Folwarku, Wilamowa, Wilamowa Kolonii i Wilamowa Parceli. Do Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Prusinowicach uczęszczają uczniowie z: Borek Prusinowskich, Choszczewa, Gór Prusinowskich, Grzybowa, Kobyli Miejskiej, Prusinowic i Prusinowic Parceli. Do Szkoły Podstawowej w Krokocicach należą uczniowie z: Brądów Janowa, Kornat, Krokocic, Lichawy, Lichawy Kolonii, Lichawy Parceli, Łobudzie, wsi Łodzia, Rzeszówki, Woli Krokockiej i Woli Łobudzkiej. Natomiast Szkoła Podstawowa w Sikucinie obejmuje swoim zasięgiem terytorialnym: Babiniec, Boczki Nowe, Boczki Stare, Boczki–Parceli, Hamentów, Jamno, Kotlinki, Kotliny, Reduchów, Reduchów–Kolonie, Sikucin, Sikucin–Kolonie.

⁵⁰ Uchwała nr XXXIII/213/2017 Rady Gminy i Miasta Szadek z dnia 29 marca 2017 r. w sprawie dostosowania sieci szkół podstawowych i gimnazjum do nowego ustroju szkolnego (Dz.U. woj. łódzkiego z 2017 r., poz. 1837).

Ryc. 1. Współczesna rejonizacja szkół podstawowych w gminie miejsko-wiejskiej Szadek

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Uchwała nr XXXIII/213/2017 Rady Gminy i Miasta Szadek z dnia 29 marca 2017 r. w sprawie dostosowania sieci szkół podstawowych i gimnazjum do nowego ustroju szkolnego* (Dz.U. woj. łódzkiego z 2017 r., poz. 1837)

PODSUMOWANIE

Artykuł przedstawia wybrane aspekty rozwoju sieci szkolnictwa podstawowego na terenie współczesnej gminy miejsko-wiejskiej Szadek. Autorzy dokonali uogólnienia omawianego procesu, wykorzystując wybrane dokumenty, akty prawne, a także źródła prasowe i dane statystyczne. Na potrzeby artykułu dokonano periodyzacji dziejów szkolnictwa podstawowego na badanym obszarze. Analizy objęły okres staropolski, okres rozbiorów oraz ostatnie stulecie (1918–2018). W artykule uwzględniono wybrane kwestie odnoszące się do metryki historycznej, form organizacyjnych oraz lokalizacji poszczególnych szkół miejskich i wiejskich na tle zmieniających się uwarunkowań geograficzno-politycznych i prawno-ustrojowych. Artykuł stanowi zarys sygnalizowanej problematyki i należy go traktować jako wprowadzenie do podjęcia dalszych badań nad tym zagadnieniem, w tym studiów o charakterze porównawczym, prowadzonych na podstawie materiałów archiwalnych.

Bibliografia

- Dekret o obowiązku szkolnym*, Dz.Pr.P.P. 1919, nr 14, poz. 147.
„Dziennik Łódzki”, nr 61, 3 marca 1949 r.
- Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, 1840, t. 26, nr 87, s. 168–199.
Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1844, t. 35, nr 112, s. 274–289.
„Gazeta Świąteczna”, R.11, nr 566, 8 listopada 1891.
„Kurjer Warszawski”, nr 210, 30 września 1873 r.
- Łaski J., *Liber Beneficiorum*, t. 1, Gniezno 1880.
- Marszał T., *Sikucin*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon solectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004.
- Milewska K., *Krokocice*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon solectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004.
- Molenda J., *Górna Wola*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon solectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004.
- Molenda J., *Rzepiszew*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon solectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004.
- Nalewajko J., *Boczki*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon solectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004.
- „Nowa Gazeta Łódzka”, nr 89, 20 kwietnia 1914 r.
- Nowak A., *Borki Prusinowskie*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon solectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004.
- Nowak A., *Wilamów*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon solectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004.
- Parczewski A.J., *Monografia Szadka*, Warszawa 1870.
- Rosin R., *Miasto do 1572 r.*, [w:] J. Śmiałowski (red.), *Szkice z dziejów sieradzkiego*, Łódź 1977.
- Różański M., *Szkola w Szadku w okresie staropolskim w świetle wizytacji kościelnych*, „Biuletyn Szadkowski” 2007, t. 7, s. 103–110.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. XI, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1890.
- Stefańska D., *Cisi Bohaterowie lat wojny i okupacji – rzecz o szkole, której nie było*, „Biuletyn Szadkowski” 2010, t. 10, s. 59–88.
- Stulczewski J., *Wywiad z Zofią Wichrowską (z domu Listowską) – córką przedwojennych kierowników Szkoły Powszechnej w Szadku*, „Biuletyn Szadkowski” 2011, t. 11, s. 177–185.
- Turczyn M., *Łobudzice*, [w:] T. Marszał (red.), *Leksykon solectw w gminie Szadek*, Łódź–Szadek 2004.
- Uchwała nr XXXIII/213/2017 Rady Gminy i Miasta Szadek z dnia 29 marca 2017 r. w sprawie dostosowania sieci szkół podstawowych i gimnazjum do nowego ustroju szkolnego* (Dz.U. woj. łódzkiego z 2017 r., poz. 1837).

Ustawa z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania (Dz.U. z 1961 r., nr 32, poz. 160).

Ustawa z dnia 25 lipca 1998 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz.U. z 1998 r., nr 117, poz. 759).

Ustawa z dnia 8 stycznia 1999 r. – Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (Dz.U. z 1999 r., nr 12, poz. 96).

Wiśniowski E., *Sieć szkół parafialnych w Wielkopolsce i Małopolsce w początkach XVI w.*, „Roczniki Humanistyczne” 1967, t. 5, z. 2, s. 85–112.

„Ziemia Sieradzka. Tygodnik informacyjno-społeczny”, nr 13, 24 marca 1921 r.

„Ziemia Sieradzka. Tygodnik informacyjno-społeczny”, nr 4, 23 stycznia 1927 r.

„Ziemia Sieradzka. Tygodnik informacyjno-społeczny”, nr 1, styczeń 1929 r.

Źródła internetowe

Bank Danych Lokalnych GUS: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 14.04.2020].

Portal internetowy Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Szadku: http://www.szadek.edu.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=1&strona=1 [dostęp: 4.04.2020].

Portal internetowy Urzędu Gminy i Miasta Szadek: http://www.szadek.net/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=52&strona=1&sub=5 [dostęp: 14.04.2020].

[Artykuł wpłynął: kwiecień 2020; akceptacja: czerwiec 2020]

THE DEVELOPMENT OF PRIMARY EDUCATION NETWORK IN SZADEK MUNICIPALITY

Summary

The article examines the origin and development of primary education network in Szadek municipality in its present boundaries. The analysis covers chosen educational facilities in the town of Szadek and in the surrounding villages. The material used in the study includes selected documents, legal acts, press information and statistical data. For the purposes of the article, the history of primary education in the studied area was divided into periods. First, the pre-partition period was analysed, then the time of the Partitions, and finally the past century (1918–2018).

Keywords: Szadek municipality, primary school, education, school system